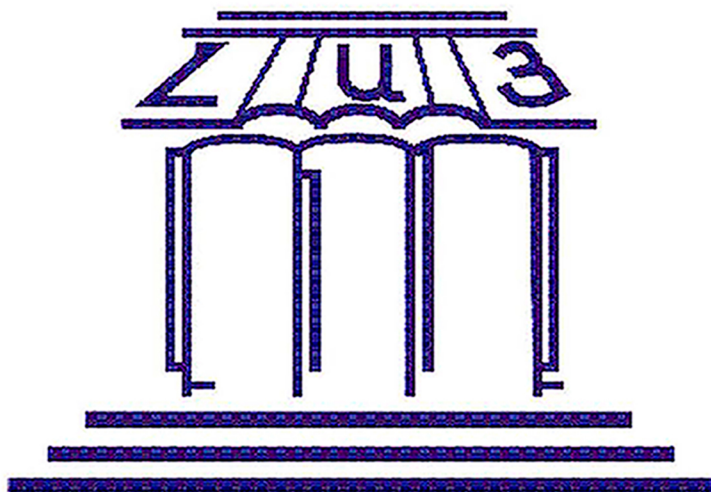

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.715.

4-53

ԱՐՁԻ

ԱՐԿԱՅԵՆԵՐԸ

30 MAY 2018

891,715

4-53

№

XX.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

5

Ս. ՎԵՐՇԻՆԻՆ

Ա Ր Զ Ի Ա Ր Կ Ա Ծ Ն Ե Ր Ը

(Սպիտակ արջի իր մասին արած պատմությունը)

Ռուսերենից թարգմանեց ԽՈՃԻԿ

Հ. Ս. Խ. Հ. ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ

№ 203
1924

17668

Կիշեները տրամադրել է Գ. ՄԻՐԻՄԱՆՅԱՆԻ
Հրատարակչությունը
Շապիկը՝ ԿԱՐՈ ՀԱՆԱԲՅԱՆԻ

1092754(1768-54)

Ա Ր Զ Ի Ա Ր Կ Ա Ծ Ն Ե Ր Ը

Փոթորիկը այնքան եր սաստկացել, վոր քամուց դողում եր ամբողջ փայտաշեն գաղանանոցը, և թվում եր, թե կտուրը հիմա պիտի պոկվի ու բուքը խեղդի գաղաններին: Գիշերային խավարի մեջ փայլում եյին միայն վազրերի աչքերը և լսվում կապիկների տնջոցն ու հառաչանքը: Փիղը կանգնել եր լուռ և մտազբաղ. ուղտը, յենթադրելով, թե գտնվում է անապատում, չոքեց և պարզեց վիզը. թութակը գլուխը թեփի տակ դրած քնեց ու սկսեց խոսել յերազում:

— Ո՞ք, ինչ ցուրտ է,—հանկարծ հոգոց հանեց կապիկը,—չեմ կարող քնել, ամբողջովին դողում եմ... Յերանի շուտով մեռնեյի...

Նրան վորպես պատասխան, գաղանանոցի խորքերից լսվեց սպիտակ արջի ձայնը.

— Շոգ ե, շոգ ե, շոգ ե... Ուղտը գլուխը բարձրացրեց ու ողում հոտոտաց: Արջի վանդակը գտնվում եր նրանից վոչ հեռու: Նա արջից վախենում եր, բայց հետաքրքրությունը նրան սիրտ տվեց և նա զարմացած հարցրեց.

— Դու շոգո՞ւմ ես, բայց դու ո՞վ ես, կարծեմ միայն դո՛ւ յես, վոր քո վիճակից չես գանգատվում:

Սպիտակ արջը գլուխը տրամությամբ շարժեց:

— Չեմ գանգատվո՞ւմ,—պատասխանեց նա,—ինձ համար այստեղ շատ ավելի վատ է, քան ձեզանից վորեւ մեկին: Այստեղ իմ տանջանքներին ավելանում է և անտանելի շոգը:

— Ինչպիսի՞ յերկրից ես դու,—հարցրեց ուղտը:

Սպիտակ արջը հոգոց հանեց:

— Յես ծնվել եմ Հյգւսիսային Սառուցյալ Ովկյանոսի ափերին, —սկսեց նա,—այն յերկրներում, ուր վոչ մի մարդ չի ապրում, ուր շարունակ ձմեռ է, ուր ովկիանոսի մռայլ-կանաչավուն ալիքները վրա լողում են բլրաչափ սառցակույտեր, ուր ամբողջ կես տարի գիշեր է, վորին հաջորդում է վեց ամիս տեղ ցերեկը: Յես այն ազատ, գեղեցիկ բայց անմարդաբնակ վայրերից եմ, վորտեղ ազատ լողում են կետերը, վորտեղ հյուսիսափայլերը լուսավորում են գի-

շերտերը և վորտեղ չգիտեն ինչ բան ե կրակն ու ջերմությունը:

— Իսկ ի՞նչպես այստեղ ընկար:

Սպիտակ արջը նորից տրտմությամբ շարժեց գլուխը:

— Յեթե ուզում ես, ապա կպատմեմ իմ պատմությունը,— պատասխանեց նա,— բայց արդեն ուշ գիշեր ե, կարծեմ հոգնել ես և ուզում ես հանգստանալ:

— Վոչ, — պատասխանեց ուղտը, — հիմա ել քունս չի տանում, պատմիր, թե ուզում ես:

Սպիտակ արջը տեղավորվեց և սկսեց իր պատմությունը.

— Յերբ որերը կարճանալ սկսեցին ու աշունը յեկավ, մայրս իսկույն ձնակույտերի մեջ փոս փորեց, մտավ նրա մեջ ու պառկեց: Բուրբ փչեց, ձյունը սկսեց մաղվել ու մորս ծածկեց այդ փոսի մեջ: Նա խռմփում եր, ամիսներով լույս աշխարհ դուրս չեր գալիս, չեր ուտում ու չեր խմում...

— Հապա ի՞նչպես կարողացավ կենդանի մնալ, — հարցրեց ուղտը:

— Ամբողջ ամառվա ընթացքում այնքան ճարպ եր հավաքել, վոր կես տարի շարունակ կարողացավ ապրել առանց ուտելու. այնպես, վոր վորքան նա քաղցում եր, այնքան պակասում եր նրա ճարպը, ու մնում նրան և թվում եր, թե ինքը կուշտ* ե: Ձյունն փոսում շատ փափուկ եր և հաճելի: Մորս շուրջը մի քանի սափեն բարձրությամբ նստած եյին ձյան շերտեր այնպես, վոր քամին չեր կարող հասնել մինչև նրան: Հունվար ամսի մոտ, ծնվեցինք յես և քույրս: Սպիտակ արջերը միշտ ծնում են յերկու ձագ: Մենք շատ սիրունիկ արջի քոթոթներ եյինք՝ սկյուռի մեծությամբ: Տարրերնակ եր թվում, թե այդպիսի մի հսկայական կենդանի, վոր պիսին մեր մայրն եր, վորը յերբ կանգնում եր յետելի վոտքերի վրա՝ բարձրությունը սափենից անցնում եր, և վորի կշիռը 30 փութ եր, — հանկարծ ծնել եր մեզ նման փոքրիկ ձագուկներ... Մենք ունեյինք քնքուշ, թավշի նման աղվամազ: Մենք նման եյինք զընդակներին: Մինչև ապրիլ մենք ծծում եյինք մեր մոր կաթը, և նա այդ ամբողջ ժամանակը առաջվա նման վոչինչ չեր ուտում: Վերջապես, ապրիլին, մեր ձնն փոսում հանկարծ ինչ վոր տարրերնակ բան տեղի ունեցավ: Կարծես թե ինչ վոր տեղից, հենց ձյունի միջով ներս թափանցեց լույսը: Արդեն պարզ կերպով կարողանում եյինք տեսնել թե մեր մորը և թե իրար: Այդ ժամանակ, արդեն մենք վոչ թե սկյուռի, այլ շան չափ եյինք, իսկ մեր մայրը այնքան եր լղարել, վոր միանգամայն ազատ կարողանում եր շարժվել փոսում: Նրա ամբողջ ճարպը սպառվել եր իրան ու մեզ կերակրելու համար: Մենք ել եյինք զարմանում, վոր նա կարողացավ ամբողջ

կես տարի ձյան տակ պառկել և վոչինչ չուտել:

— Ինչ տարրերնակ բաներ ես պատմում, — սպիտակ արջի խոսքը կտրեց ուղտը, — մի՞թե, կենդանի արարածը ամբողջ վեց ամիս կարող ե մնալ առանց կերակրի:

— Դու չես կարող պատկերացնել, — շարունակեց սպիտակ արջը, — թե եզ արջը ամառվա ընթացքում ինչքան ճարպ ե հավաքում: Աշնանամուտին նա այնքան չաղ ե լինում, վոր դառնում ե կլոր՝ վորպես գնդակ: Սպիտակ արջերը, վորպեսզի կարողանան հավաքել ճարպի այդպիսի քանակ, ստիպված են այնքան շատակեր լինել, վորքան ուրիշ վոչ մի կենդանի: Նրանք ամբողջ որը ուտում են: Նրանք սքանչելի կերպով լողում են ու ձուկ վորսում: Մորթի տակի ճարպը նրանց ոգնում ե մնալ ջրի յերեսին: Նրանք սուզվում են ամենախորը տեղեր ու այնպես վարպետությամբ անշարժանում, վոր ամենազգուշ ձուկն անգամ ընկնում ե նրանց յերախը: Յերբեմն ընկնում են սառցակույտերի կամ սառցադաշտերի վրա, հեշտությամբ բռնում են բեվեռային թռչուններ և ուտում: Զնայած նրանց արտաքին հաղթանդամության, աներևակայելի ճարպիկությամբ նրանք մագլցում են սառցե-ժայռերի վրա, թռչունների բներից գողանում ձու և անուշ անում: Պատահում ե, վոր նման արկածների ժամանակ, նրանք գլորվում են սառցե-ժայռերից, բայց այդ նրանց համար վտանգավոր չե: Ճարպի և թավամազ մորթու շնորհիվ նրանք մնում են անվնաս:

Դեռ գլորվելուց հետո, գլուխները որորում են, կարծես դրանով ուզում են ասել, թե նրանց համար վորքան ծիծաղելի յե այդ բանը: Բայց հիմի շարունակեմ իմ մասին:

Դարնան հոտն առած, մայրս սկսեց թաթերով փորվել ձյունը: Նա իր սուր ճանկերը խրում եր մեզ ծածկող ձյան զանգվածի մեջ ու հաճելի յեր տեսնել, ինչպես սառույցի փշուրները, սուր ասեղների պես, ցայտում եյին ամեն կողմ:

— Մայրի՛կ, դու քո թաթերը կփչացնես, հետո կցավեն նրանք, — ասացինք մենք:

Նա ծիծաղեց, և մեկնեց դեպի մեզ իր առջևի թաթերը:

— Վաչի՛նչ, — պատասխանեց նա, — մի՞թե չեք տեսնում, վոր մեր թաթերը պատած են մորթով: Աշխարհիս բոլոր կենդանիները քայլում են բորիկ, միայն մենք, սպիտակ արջերս ենք, վոր թաթերի վրա բուրդ ունենք: Յերբ սառույց ենք ջարդում, ցավ չենք զգում, իսկ յերբ վազում ենք սառույցի վրայով՝ չենք սայթաքում:

Ու վերստին սկսեց իր գործը: Վորքան նա քանդում եր մեզ պատած սառցախառը ձյունը, այնքան մեր փոսը լուսանում եր ու

մեր աղանջին հասավ մոնչոցի նման ինչ վոր ձայն: Մայրս պատասխանեց նույնպիսի մոնչոցով:

— Այդ ո՞վ է, մայրիկ, — հարցրինք մենք:

— Ձեր հայրն է, — պատասխանեց նա, — նա ամբողջ ձմեռը չի քնել, թափառել է մեր փոսի շուրջը և սպասել, թե յերբ ձեզ դուրս կբերեմ փոսից: Այսօր մենք նրան կտեսնենք: Խեղճը ամբողջ ձմեռը տանջվել է մենակությունից: Ձե՞ վոր արու արջերը ձյունն փոսերում չեն ապրում:

Հայրս մեր հոտը առնելով, սկսեց բարձրաձայն մոնչալ: Մայրս նման մոնչոցով պատասխանում էր նրան: Մենք անհամբերությամբ սպասում էինք, թե յե՞րբ դուրս պիտի գանք փոսից: Դրսից մեր ձյունն ծածկոցը քանդելուն ոգնում էր և հայրս:

Ահա ողի թարմ հոսանքը լեցվեց մեր փոսը և մենք առաջին անգամ տեսանք լույսը: Մայրս առաջ դուրս հրեց ինձ, հետո քրոջս, ապա ինքը դուրս յեկավ:

Խոսքերով չեմ կարող նկարագրել այն պատկերը, վոր բացվեց մեր աչքերի առաջ: Անհուն տարածությամբ փռված էր ձյունածածկ մի հարթավայր, վորը փայլում էր արեփի պայծառ ճառագայթների տակ: Կապտավուն յերկնքում ամպի կտոր չկար. հեռու հորիզոնի վրա մոնչում էր ովկյանոսը ու նրա փրբուղյա մակերեսովույթի վրա լողում էին սառցե լեռներ — այնքան շողշողուն, վոր նրանց վրա նայելիս մեր աչքերը ցավում էին: Նրանք ունեյին զարմանալի տարրերնակ ձեվեր՝ միջնագարյան դոյակների, յեկեղեցու, զանգակատան կամ զանազան կենդանիների հսկայական գլուխների նման:

— Ահա ձեր հայրը, — ասաց մայրս:

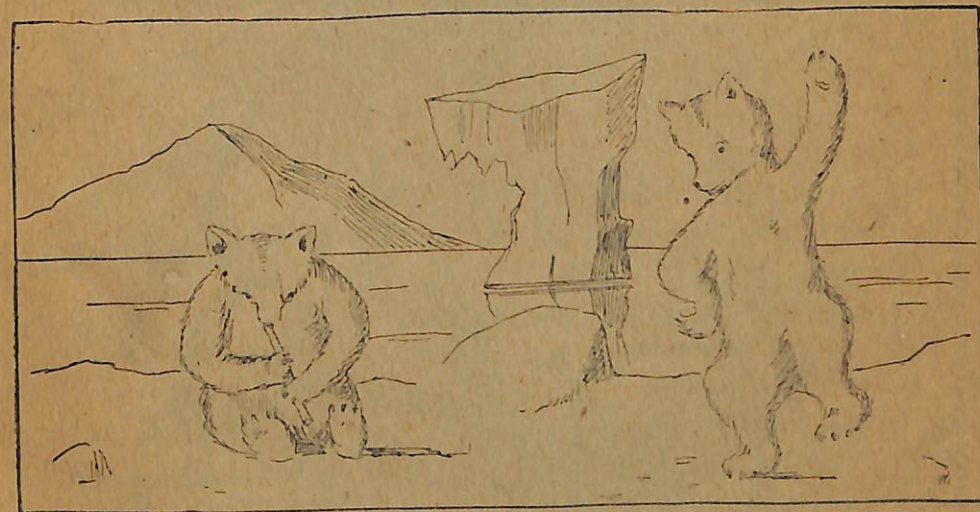
Մեր դիմաց տեսանք խոշոր, գեղեցիկ սպիտակ արջ: Նա մոտեցավ մեզ, հոտոտեց մեզ ու մորս՝ ու հանկարծ, կանգնելով յետեփի վոտքերի վրա, ուրախություներից սկսեց պար գալ: Մայրս ել կանգնեց, մենք ել — ու չորսով սկսեցինք պարը: Հետո սկսեցինք խաղալ ու թռչկոտել: Հոգնելուց հետո ծծեցինք մեր մոր կաթը: Հոգնածություներից մայրս հագիվ էր վոտի վրա կանգնում:

— Իսկ հիմա վորսի գնանք, — դիմեց մորս հայրս, — դու ամբողջ կես տարի քաղցել ես. ուտելու պետք ունես:

Մենք քայլեցինք դեպի ովկյանոսի ափը: Այստեղ մայրս ընկավ ջրի մեջ, յերկար լողաց ու խորասուզվեց: Նա ձկներ էր վորսում և ուտում: Հայրս հետևեց նրա որինակին: Յերբ նրանք դուրս յեկան ափ, այնքան ուրախ էին, վոր սկսեցին կոխ բռնել: Մենք կանգնել էինք մի կողմ և դիտում էինք այդ հետաքրքիր տեսա-

րանը, թե ինչպես յերկու խոշոր արջեր, կուշտ ուտելու հաճույքից, փաթաթվում էին թաթերով և աշխատում իրար հաղթահարել: Ապա յերկուսով ել փովեցին ափի մոտ, հենց սառույցի վրա՝ հանգստանալու: Յես և քույրս բարձրացանք մորս մեջքին ու նիրհեցինք: Սառնամանիք էր, բայց այդ մեզ համար նշանակություն չունեւ. մենք քաղցր քնեցինք: Փայլում էր կենսուրախ արևը. անհանգիստ ովկյանոսը աղմկում էր, ու մի քանի հարյուր վերստի վրա չըկար մեկը — մեր հանգիստը խանգարող:

Այդ վարկյանից մեզ համար սկսվեցին յերջանիկ որեր: Մենք տեղից — տեղ էինք տեղափոխվում: Մայրս մեզ սովորեցրեց լողալ և սուզվել ջրի մեջ. ցույց տվեց, թե ինչպես պետք է մազկցել սառույցի վրա, ու մենք զվարճանում էինք լողացող սառույցների ձյունածածք մակերեսովի վրա և վայելում կյանքը: Սովորաբար, կշտանալուց հետո, մենք խաղում էինք, կամ կոխ բռնում. իսկ յերբ հոգնում էինք՝ հանգստանում մորս մեջքի վրա:

Յերբ յես, կամ քույրս հիմարանում էինք ու չէինք լսում մեր մորը, նա գնչով հրում էր մեզ ու մենք գնդակների նման գլորվում էինք գետնին: Մի խոսքով — մենք շատ կենսուրախ էինք ու ընտանիքով ապրում էինք մեզ համար:

Մի անգամ հայրս կանգնեց ու սկսեց ողում հոտոտալ:

—Յես ինչ վոր հոտ եմ առնում,—ասաց նա:

Ի՞նչ հոտ,—հարցրեց մայրս:

— Սյստեղից մի քանի վերստի վրա, դեպի արևելք, ինչ վոր տեղ ընկած պիտի լինի սատկած կետ: Գնանք ուտենք:

— Գնա՛նք:

Ու մենք չորսով ուղևորվեցինք դեպի այն կողմը, վորտեղից հորս հասել եր կետի հոտ: Դա ինչ վոր շատ հեռու յեր, վորտեղ մենք, փոքրերս, դեռ չեյինք յեղել և հարկավոր եր յերկար ժամանակ գնալ: Մենք քայլում եյինք սառցադաշտերով, մաղցում եյինք լեռներով ու գնդակների պես, հաճախ գլորվում:

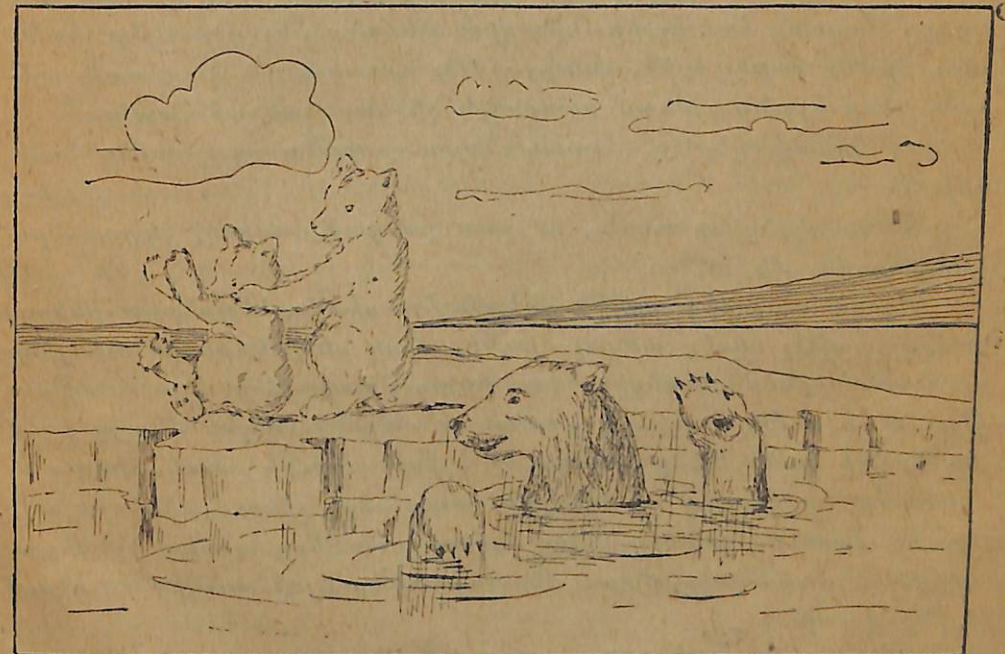

Մենք քայլեցինք համարյա մի ամբողջ օր. և յեթե մենք ել չառնեյինք կետի հոտը, ապա չպիտի հավատայինք հորս, այնքան մեր տեղից հեռու յեր ընկած լեշը: Բայց մեր հոտառությունը մեզ չեք կարող խաբել. սպիտակ արջերը մի քանի վերստի վրա առնում են անգամ ամենաթույլ հոտ. դրա համար համարձակ գնում եյինք առաջ: Վերջապես, մի քանի ժամ գնալուց հետո, հայրս իր սրատես, անթարթիչ աչքերով նայեց հեռուն և ասաց.

— Սհա՛, կետի շուրջը արդեն տամներկու ուրիշ արջեր են հավաքվել: Վա՛յ թե նրանք ձեզ նեղացնեն:

Դուք մնացեք այստեղ ու սպասեցեք ինձ. յես յերկու ժամից կվերադառնամ և ձեզ ուտելու բան կբերեմ:

Մենք մնացինք, իսկ նա մենակ առաջ գնաց: Մենք տեսնում եյինք, թե ինչպես նա հպարտությամբ առաջանում եր դեպի կետը, ինչպես մոտեցավ ու սկսեց ճաշել և, յերբ կշտացավ, սկսեց մյուս արջերի հետ խաղալ ու կոխ բռնել:

Յերեկոյան մոտ նա վերադարձավ մեզ մոտ, մեր առջև դրեց

մի մեծ կտոր կետի մսից, խաղաց մեզ հետ և ուղևորվեց դեպի նույն տեղը:

— Ո՞ւր, — հարցրեց մայրս:

— Մենք բարով. — պատասխանեց նա. — ել մենք իրար չենք տեսնի. յես ձեզ համար արի այն, ինչ կարողացա. դուք յերեխաներ, արդեն գիտեք լողալ և ձեռք բերել ձեզ համար անունդ. ել յես ձեզ հարկավոր չեմ: Յես պիտի միանամ այդ կետի շուրջը հավաքված տաներկու արու արջերի խմբին. մենք պիտի խմբով թափառենք ու հողանք միայն մեր մասին:

Նա մեզ հրաժեշտ տվեց և հեռացավ. մենք մնացինք մենակ: Յերկար, ձյունածածկ տարածություններ անցնելուց հետո վերադարձանք մեր տեղը: Մենք անընդհատ քայլում եյինք. մեզ համար միևնույնն էր՝ ուր գնալ, վորովհետև ամեն տեղ մեզ համար թե տուն էր, թե տեղ: Մենք վորսում եյինք ձուկ, յեթե ճանապարհին պատահում եյին, ուտում եյինք բեվեռաբնակ թռչունների ձրվեր, իսկ յերբ վոչինչ չէր լինում, ապա բավարարվում եյինք սունկերով և մամուռով:

Մի անգամ մենք ընկանք մի փոքրիկ կղզի, վորի վրայից սառույցը մասամբ հալվել էր: Նրա վրա տեսանք ինչ վոր թթու հունդեր: Նրանք հասել եյին, չնայած մեր հյուսիսային կարճատև ամռան, յերբ ձյունն անգամ բոլորովին չի կարողանում հալվել:

— Կերե՛ք, կերե՛ք. — ասաց մայրս. — սրանք շատ համեղ հունդեր են:

Մենք սկսեցինք ուտել, ու շատ չանցած, ամբողջ կղզու վրա չթողինք վոչ մի հունդ:

Ոգոստոս ամսից արդեն փչեցին հյուսիս արևելյան քամիները, փաթիլ-փաթիլ սկսեց տեղալ ձյունը, իսկ սեպտեմբերին այնպիսի սառնամանիքներ սկսվեցին, վոր մայրս մտահոգվեց մեր առողջությամբ և ուժեղ բուքերի ժամանակ ամբողջ գիշեր մեզ պահում էր ձյունի տակ: Մենք պառկում եյինք ձյունի տակ, մայրս ել պառկում էր վրայից ու այնպես տաք էր լինում, ինչպես այն ձյունն փոսում, վորտեղ մենք ծնվեցինք: Յերբ գալիս էր կերակրվելու ժամանակը, մայրս մեզ հանում էր ձյան տակից ու գնում եյինք վորսի:

Մի անգամ ել եղպես, սովորականի նման, գնում եյինք ովկիանոս — ձուկ վորսալու, յերբ հանկարծ մայրս կանգնեց և նայեց շուրջը:

— Մենք շուտով մի լավ ավար կունենանք, — ասաց նա, — հետևեցեք ինձ:

Մենք հետևեցինք նրան և շուտով մեր դիմաց տեսանք մի շոգենավ: Նա մնացել էր սառույցների մեջ. ամբողջ պատվել էր սառույցով: Նրա ծխափողերից ծուխ չէր բարձրանում, նրա ամբողջ սարքը ծանրացել էր սառցի գուլաներից:

— Սա ի՞նչ է. — հարցրինք զարմացած:

— Դա շոգենավ է, — պատասխանեց մայրս, — նրանով այստեղ մարդ է յեկել: Անմիտ, նա ցանկացել է հասնել հյուսիսային բեվեռին ու ահա կանգ է առել սառույցների մեջ: Կարծես նա չգիտե, վոր այս տեղերում կարող ենք ապրել միայն մենք:

Շոգենավի մեջից իջեցրված եյին ուսեստեղենով լի արկղներ և մեկնելու պատրաստ սահնակներ: Ըստ յերևույթին մարդը վորոշել էր շոգենավը թողնել բախտի քմահաճույքին և այստեղից յետ գնալ արդեն սահնակով: Շոգենավի միջից լսվում եյին մարդկային ձայներ և ինչ վոր զազանների վոռնոցներ:

— Այդ սվեքեր են վոռնում. — հարցրինք մորս:

— Շներ են, — պատասխանեց նա, — մարդը նրանց իրեն հետ բերել է, վոր շոգենավը սառույցներում մնալու դեպքում լծի նրանց սահնակներին ու վերադառնա:

Մենք լսում եյինք շան վոռնոցը և այլայլվում:

— Մայրիկ, մենք սոսկում ենք շներից, — ասացինք մենք:

Մայրս կանգնեց և սկսեց մըտմըտալ:

— Շներից յես ինքս ել եմ վախենում, — պատասխանեց նա, — նրանցից ձեր հայրն էլ եր վախենում: Այստեղ — միակ կենդանին է, վորից սպիտակ արջը վախենում է: Համենայն դեպս — գուցե նրանք մեզ չնկատեն ու կարողանանք գոնե մի արկղ ջարդել ու ապուխտ փախցնել: Դուք չգիտեք, թե ինչքան քաղցր ուտելիք է ապուխտը:

Նա մոտեցավ մարդու պատրաստած ապրանքին, հոտոտեց ամեն կողմից և զգվանքով շարժեց գլուխը:

— Յես սխալվեցի, — ասաց նա, — ապուխտ չի յեղել: Այդ արկղներում մեր, արջերիս մսից է դարձած... Մարդը առանձնացրել է ձարպը, վոր նրան դուր չի գալիս, և թողել է միայն միսը, վոր նրա համար նույնչափ համեղ է, վորքան և ապուխտը: Շուտ, յետ դառնանք:

— Կերցրո՛ւ մեզ արջի միս, — ասացինք մենք:

— Ի՞նչ եք ասում, ինչպես կարելի յե, — պատասխանեց մայրս, — արջն էլ արջի միս ուտի...

Ու հրեց մեզ իր գնչով, վոր վորքան կարելի յե շուտ յետ փախչենք:

Այդ ժամանակ շոգենավի վրա յերևաց մարդը: Մեզ տեսնելով նա բարձրաձայն կանչեց մյուսներին.

— Շո՛ւտ, շո՛ւտ, արջեր են մոտեցել մեզ, կրակենք նրանց:

Մենք այնպես վախեցանք, վորպես չեյինք վախեցել մեր կյանքում: Մենք յերբեք մարդուն չենք դիպչում, նույնիսկ նրան տեսնելիս թողնում ենք ու փախչում: Այդպես արինք և այդ ժամանակ. մենք մարդկանցից փախչում եյինք, վորքան ուժ ունեւինք, իսկ յերկու մարդիկ, հրացաններով հետևում եյին մեզ: Մենք տեսանք, վոր մարդիկ ավելի արագ են վազում, քան սպիտակ արջերը: Վորպեսզի արագացնի մեր փախուստը, մայրս առամներով վերցնում եր մեկ ինձ, մեկ քրոջս ու եղպես վազում: Յերբեմն քրոջս առնում մեջքին, իսկ ինձ բռնում առամներով ու յերկուսիս ել տանում: Մենք հասկանում եյինք, վոր մեր դուրսը վտանգավոր ե, գլուխներս կորցրել, չգիտեյինք ինչ անել, ինչպես փրկվել:

Հանկարծ—կրակո՛ց. քույրիկս, վոր նստած եր մորս մեջքին, հառաչեց և գլուխը ձյան վրա. ալ-կարմիր արյունից նրա շուրջը գոյացավ լճակ, վոր ներկեց նրա սպիտակ մորթին:

— Վա՛յ, թաթի՛կս, թաթի՛կս,—ճչաց նա.—թաթիկս ցաւում ե:

Մայրիկս վրա պրծավ ու սկսեց լիզել նրա վերքը:

— Ի՞նչ ես անում,—ասացի յես,—փախչենք շուտով, միթե չես տեսնում, վոր մարդը մոտենում ե:

Մայրիկս արամուլթյամբ գլուխը որորեց:

— Այժմ ամեն ինչ վերջացավ.—ասաց նա.—քույրդ վիրավոր ե, հիմա կկորչենք և մենք: Մայր արջը, իր ձագերին յերբեք չի լքում: Յերբ նրանք կորչում են, կորչում ե ինքն ել նրանց հետ:

Քույրս ցավից դողում եր ու կուչ գալիս: Խեղճ, նրա աչքերում վրձնա տառապանք կար: Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ մարդը վիրավորեց նրան: Յես նայեցի նրան, և սարսափը համակեց ինձ. բայց և խիղճս սկսեց տանջել ինձ. յես ուզում եյի վերցնել նրան և տանել ինձ հետ:

Մայրս մոտեցավ և դնչով սիրալիր հրեց նրան:

— Արիացիր,—ասաց նրան,—թող առամներովս վերցնեմ քեզ ու տանեմ:

Բայց այդ ժամանակ յերկրորդ անգամ լավեց կրակոց և գնդակը դիպավ մորս վորին: Նա ցավից մռնչաց, կանգնեց յետևի վրա և աչքերը փայլեցին թշնամությամբ ու ատելությամբ:

— Չմոտենաս,—գոռաց նա մարդուն,—յես իմ կյանքը աժան չեմ տա:

Մարդը—արջի լեզուն չհասկացավ և հարձակվեց նրա վրա:

Մայրս սպասեց, մինչև նա մոտեցավ. ապա մեզ թողեց մենակ ու սկսեց կովել նրա հետ: Նա գլորեց մարդուն ձյան վրա, գցեց տակը, առամներով բռնեց հրացանը և մռնչալով յերկու կես արեց: Այդ ժամանակ ոգնության հասավ յերկրորդ մարդը. իրար հետևից լավեցին յերկու կրակոցներ. մայրս առամնովեց և գլորվեց ձյան վրա: Հետո նա արնաթաթախ վեր յելավ և տխուր, կիսաքաշ մոտեցավ մեզ: Հասնելով մեզ, նա պառկեց ձախ կողքի վրա: Գետնին ընկած մարդը վեր թռավ, վերցրեց ընկերոջից ավելորդ հրացանը և վազեց մորս հետևից:

— Ամեն ինչ վերջացավ,—հառաչեց մայրս,—մնաք բարով, իմ սիրելի զավակներս... մենք ել իրար չե՛նք տեսնի, յերբեք...

— Մայրիկ, մայրիկ,—ճչացինք մենք և սկսեցինք լալ:

Նա դող-դողաց, ամբողջ հասակով մեկնվեց, աչքերը մաղվեցին և դադարեց շնչել: Աննկարագրելի սարսափով յես և վիրավոր քույրս բարձրացանք մորս սառած դիակի վրա և սպասեցինք մեր վերջին:

Մարդը մոտեցավ մեզ:

— Ջեմս,—ասաց նա ընկերոջը,—արջին դուք սպանեցիք, հետևաբար նրա մորթը ձեզ ե պատկանում: Մսով կերակրենք շրներին: Կարգադրեցեք զիստերը մեզ համար աղեն՝ ճանապարհին ուտելու: Հետևեցե՛ք, շները լյարդը չուտեն, ապա թե վոչ կ'սատկեն. արջի լյարդը թե՛ շան և թե՛ մարդու համար թունավոր ե:

Մենք սարսափով սպասում եյինք մեր վիճակին:

— Այս վիրավոր արջի ձագին,—շարունակեց մարդը,—պետք ե սպանել և նույնպես շներին կեր դարձնել:

— Իսկ մյուսին ի՞նչ անենք,—հարցրեց Ջեմսը:

Մարդը մտածեց և ասաց.

— Քեզ մոտ վերցրու նրան. արջի ձագերը շատ զվարճալի և աշխույժ են լինում:

Ջեմսը բռնեց ինձ և կոխեց տոպրակի մեջ: Յես ուրախ եյի, վոր ակնհասեա չեղա, թե ի՞նչպես դանակով մորթիտեցին քրոջս:

Ինձ բերին շոգենավ և տախտակամածի վրա շղթայով կապեցին: Յես նստած, սարսափով լսում եյի, ներքևում, ինչ վոր տեղ փակված, շների հաջոցը, հիշում մորս ու քրոջս և տանջվում: Ինձ համար բերում եյին ջուր և ուտելիք. յես ուտում եյի ու խմում, սակայն տհաճությամբ. յես ուզում եյի լինել սառցադաշտերի վրա, յես ուզում եյի մորս փաղաքշանքները, վորից բախտը ինձ այնքան անսպասելի կերպով բաժանեց:

Վերջապես մարդիկ շոգենավից դուրս յեկան, հանեցին շնե-

ըին, վորոնց տանելիս, վախից մորթուս մազերը բիզ-բիզ կանգնեցին: Շներին լծեցին սահնակներին, արկղները բարձեցին, ինձ տե-

ղավորեցին նրանց վրա, իրենք ել նստեցին ու քշեցին ուր վոր—
դեպի հարավ:

— Մնաս բարով «Ժաննե՛տա», — դառան դեպի շոգենավը, ու
նրանց աչքերում յերևացին արցունքներ, — մնա՛ս բարով առնդմի՛շտ:

Նրանք գլխարկները հանեցին, սկսեցին ձոճել ոգում, ու
շուտով մեր յերկու կողմը ձգվեցին սառցադաշտեր, սառցալեռ-
ներ, կողքից աղմկում եր ովկյանոսը, ապա նորից լեռներ ու դաշ-
տեր և միայն չորս շաբաթվա ճանապարհորդութունից հետո, մենք
առաջին անգամ տեսանք մարդկային բնակության վայրեր: Նրանք
շինված էյին սառցից, իսկ նրանց մեջ բնակվող մարդիկ հագած
էյին մեր, արջի մորթուց հագուստներ: Իսկ հետո մենք նորից
հայտնվեցինք շոգենավի վրա, վորը լողում եր այնպիսի ովկյանո-
սում, վորի վրա սառույց չեր յերևում: Վորքան շարունակում
էյինք մեր ճանապարհը, այնքան ավելի տաքանում եր մթնոլոր-
դը. յես հազիվ էյի շնչում, յես թուլացա շոգից, ու այդ Ժամա-
նակից՝ ել չեմ զգացել մեր բևեռային յերկրի հաճելի սառնա-
մանիքը:

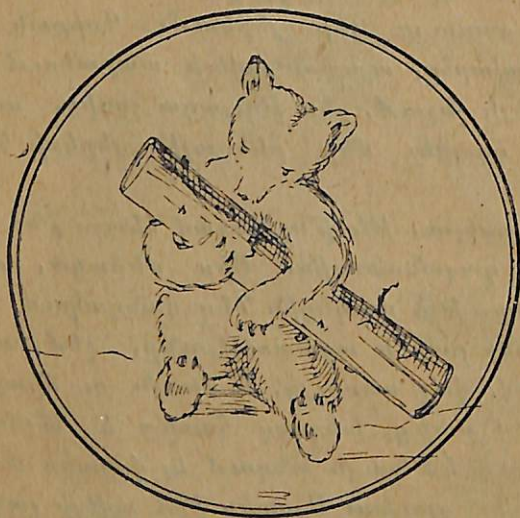
Կարիք կա՞ ասելու, թե ի՞նչ յեղավ հետո: Ինձ բերին Յեվրո-
պա ու ծախեցին զազանանոցին: Յես մեծացա, մարդու համար
դառա վտանգավոր. ինձ փակեցին նեղ վանդակում. այն որվանից
յես ել չգիտեմ ինչ բան ե ազատությունը, չեմ տեսել պայծառ
յերկինք, վո՛չ ծով, վո՛չ սառույց, և միայն ու միայն այստեղ հալ
ու մաշ եմ լինում շոգի՛ց, խեղդող հոտի՛ց և անմաքրությունի՛ց.
Ժամերով կանգնում եմ նույն տեղում և, վորպես Ժամացույցի ձո-
ճանակ, որորում եմ գլուխս: Այսպես ինձ ավելի լավ ե: Ձուկ չլի-
նելու պատճառով ինձ կերակրում են ձիու մսով, վորից զզվանքս
ե գալիս, ու պայծառ ովկյանոսի փոխարեն, վորն ինձ այնքան
անհրաժեշտ ե, վանդակումս դրել են տակառով պղտո՛ր, կեղտո՛տ,
հոտա՛ծ ջուր:

Յեվ յես նստած այստեղ, տառապում եմ ու ամեն անգամ
ինքս ինձ մի տանջող հարց տալիս, վորին վոչ մի կերպ չեմ կարո-
ղանում պատասխանել. ինչո՞ւ յեն մեզ այստեղ չարչարում, մի՞թե
մարդկանց հարկավոր ե մեր տանջանքը, և մի՞թե՞ նրանք չեն
խղճում մեզ:

Սպիտակ արջը լռեց: Ուղտը նրա առաջադրած հարցին չպա-
տասխանեց—միայն խորը հոգոց հանեց:

Առաջվա նման կապիկը հագում եր ու թուլակը յերազում
խոսում:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0386955

5162

201

Wing